

Historie používání buxusu

Ing. Lenka Křesadlová, Ph.D.

Ing. Michaela Letá

Metodické centrum zahradní kultury v Kroměříži

Antika

Pro tvarované prvky v zahradách se běžně používal buxus (doložen i archeologicky), méně pak cypřiš či rozmarýn. Nikdy se pro svou jedovatost nepoužíval tis.

Topiarius byl zahradník specializovaný na umělecký řez dřevin.

V antické literatuře se již používalo pojmenování *buxus* a Linné jej pak převzal do své nomenklatury.

V mytologii patřil k bohyni země Kybéle a bohu podsvětí Plutovi, byl považován za symbol věčného života.

Popis Pliniovy vily v Laurentinu:

„Před kolonádou se nachází terasa členěná buxusovými plůtky tvarovanými do různých tvarů. Od ní terén klesá a je doplněn buxusovými keři tvarovanými do podoby zvířat, které na sebe navzájem hledí...

Na nižší terase leží záhon s akanty, tak měkkými/hebkými, že vypadají skoro jak mořská hladina. Okolo něj vede cesta lemovaná tvarovanými keři. Dále leží gestacio (ovál pro sport), jehož vnitřní část je zdobena různě tvarovaným buxusem a dalšími zakrslými keři...

Celá zahrada je ohrazena suchou kamennou zídkou, která je skryta za buxusovým plotem vysazeným ve stupních...

Sem a tam v trávniku jsou vysazeny keře buxusu upravované do bezpočtu tvarů, některé dokonce do tvaru písmen dávající dohromady jméno zahradníka, či jeho pána; malé obelisky z buxusu se střídají s ovocnými dřevinami...“

Plinius mladší cca 100 n.l.

Středověk

Dochovalo se velmi málo písemných a obrazových dokladů o podobě zahrad.

Stále trvala obliba tvarování rostlin, buxus jako rostlina prospívající v téměř celé Evropě byla k tomuto účelu pravděpodobně používána.

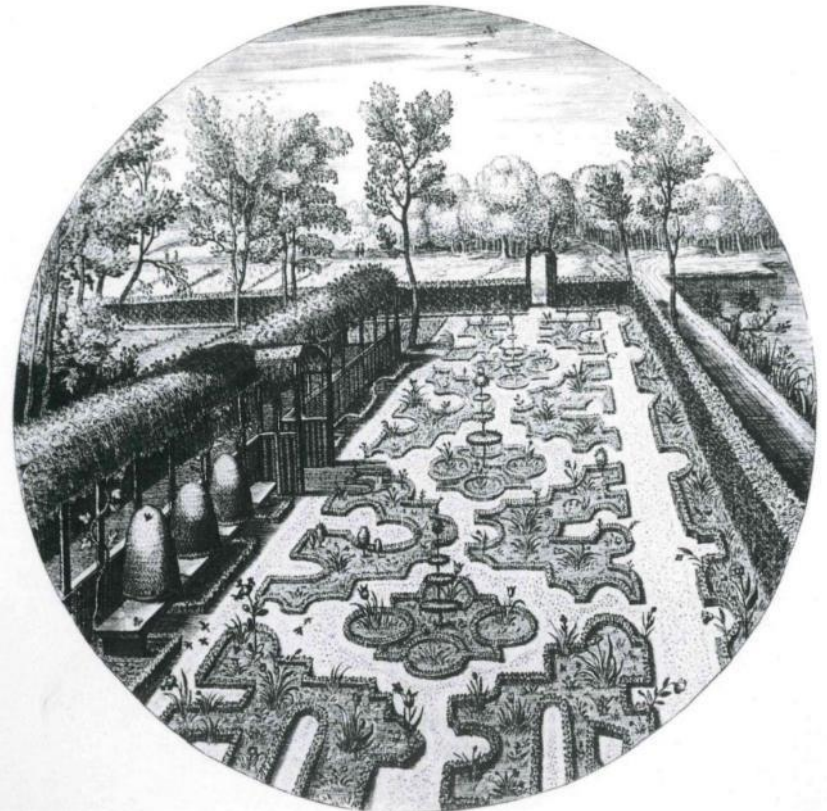
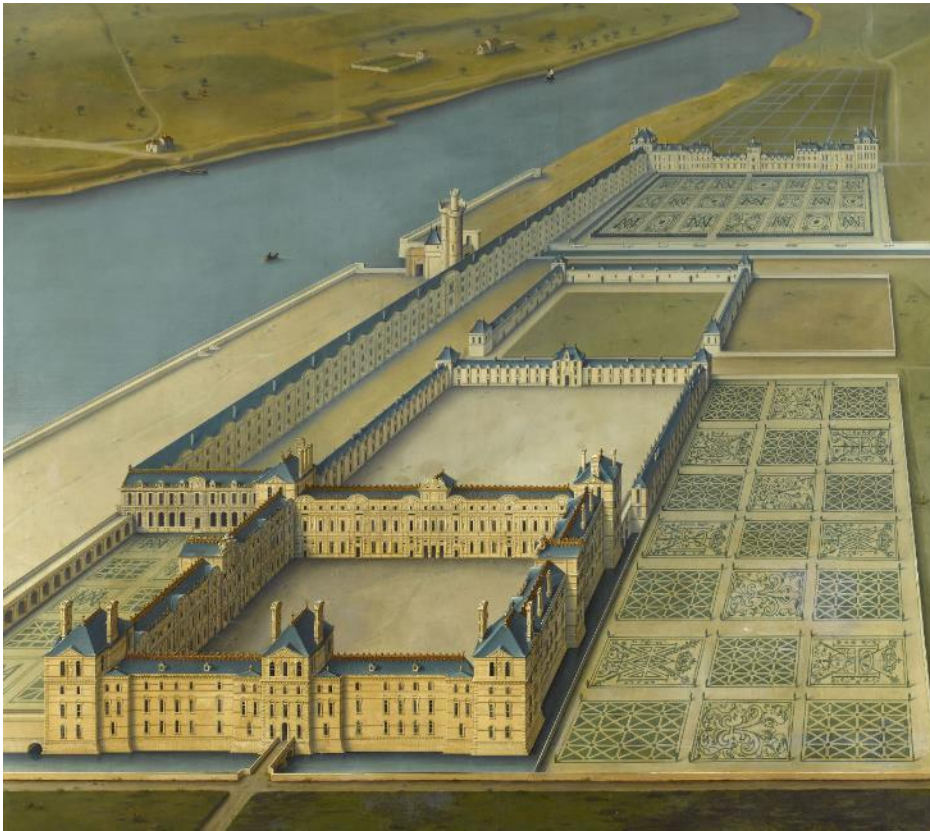

Renaissance

Stále je aktuální tvarování do drobnějších prostorových figur.

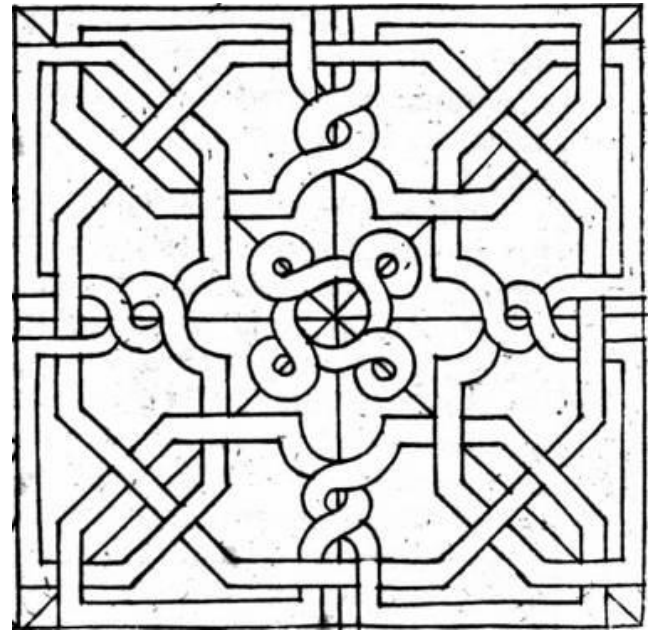
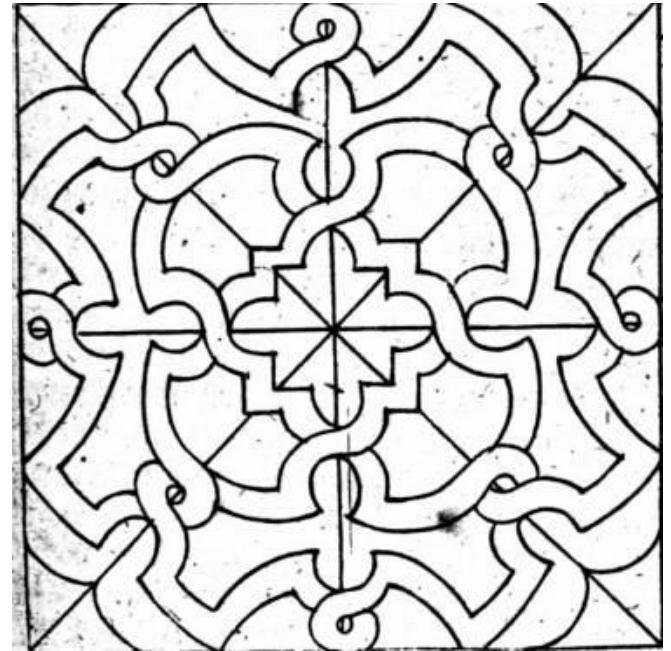
Stoupá obliba použití buxusu jako obruby záhonů.

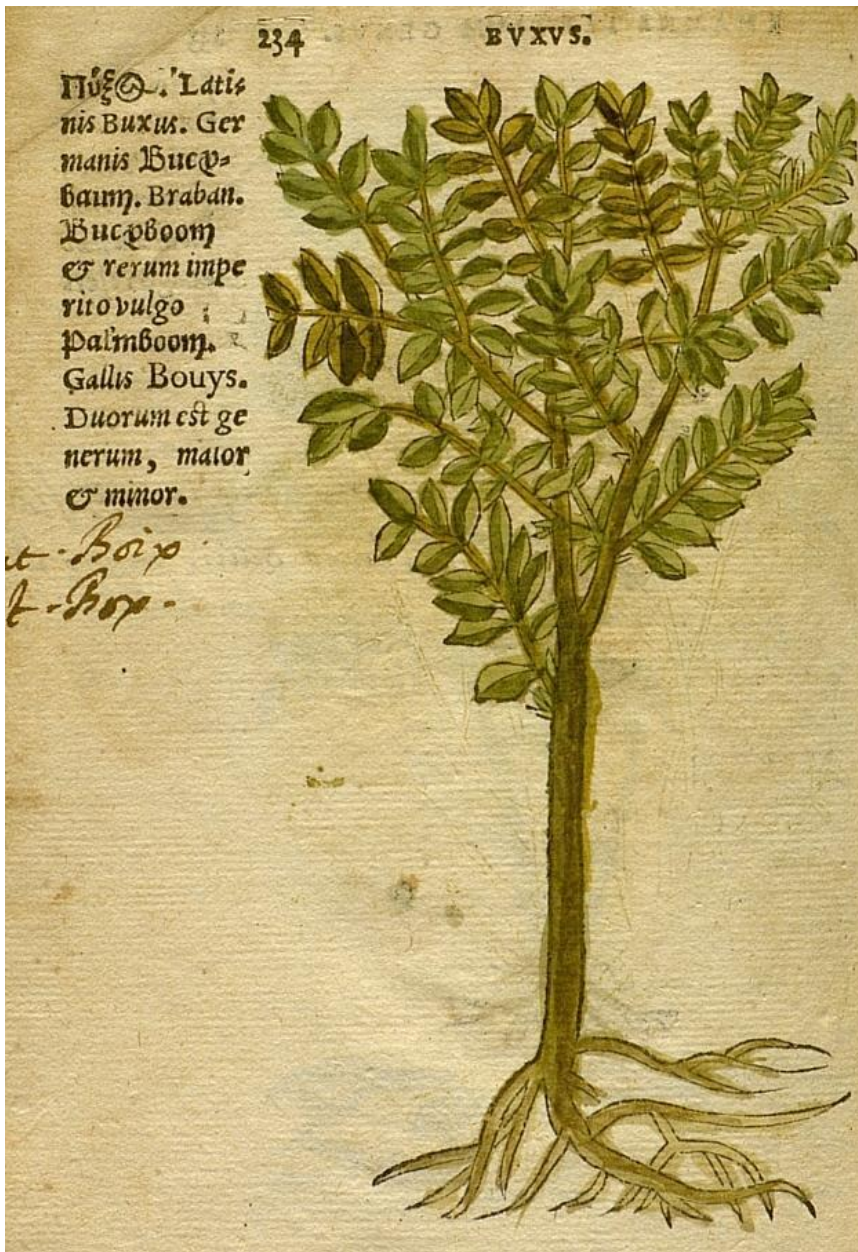
Nově se objevuje výsadba ornamentu pomocí stálezelených bylin – „Knotenparterre“
Používaly se: *Artemisia arboratum*, *Buxus sempervirens*, *Hyssopus officinalis*,
Lavandula angustifolia, *Santolina chamaecyparissus*, *Thymus ssp. aj.*

Knotenparterre

Stirpium historia commentariorum, 1554

P. O. Mattioli, New Kreüterbuch, 1563

Buxus - Pušpan, (Bosso italsky, Buys francouzsky)

„Zimostráz je strom všeobecně známý, který roste rád na místech studených, nikdy své listy neztrácí.

List jest malý, tlustý a téměř okrouhlý, podobný listu myrty, květ jest zelený, semeno kulaté, načervenalé, a všem živočichům odporné.

Dřevo jeho jest žluté a tak celistvé a tvrdé, že činí odpor ohni stejně jako železo, nehoří a nedává popel, nikdy nečervivý a nehnije na vodě neplove, ale potápí se. Jest užitečné k výrobě píšťálek, hřebenů lžic a krabic na léky. Hodí se též k řezání forem neboť se v něm lépe vyřezávají jemnější figury nežli ve dřevě hruškovém.

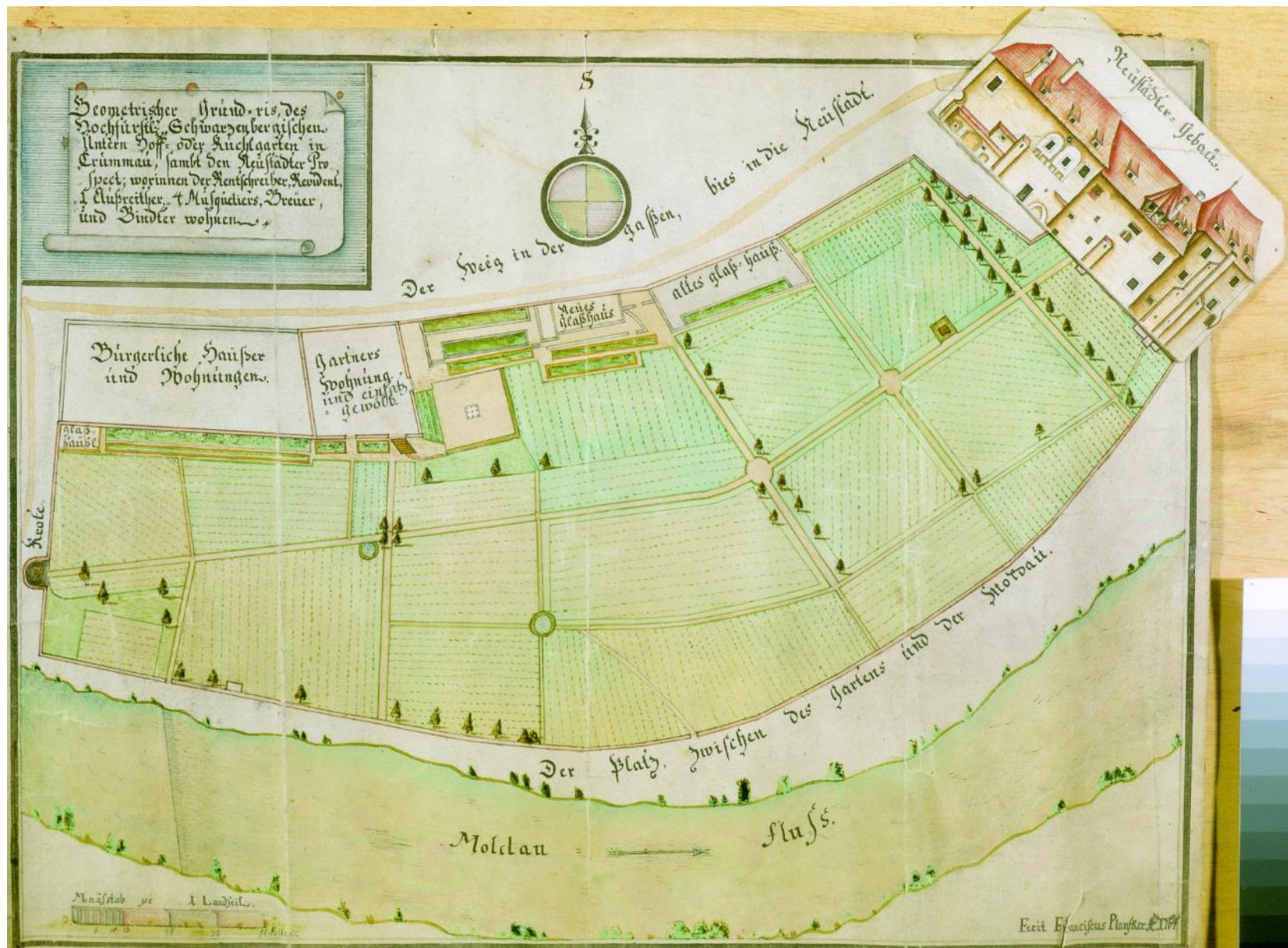
Jeden každý má se chránit ležeti nebo spáti pod zimostrázem neboť vůně toho stromu jest protivná mozku a vůbec celé přirozenosti lidské. Proto jsou blázni ti, kdo nosí na hlavě zimostrázové věnce.“

P. O. Mattioli, Herbář jinak bylinář velmi užitečný, 1562

„K vobloukům a věncům děláný příhodný jest, ale pro jakousi ne velmi libou vůni ne všem se líbí.“

Doplnění českého překladu herbáře od Tadeáše Hájka z Hájku

**Poznamenání a popsání od všelikých štípků a koření
v zahradě jeho milosti na Novém Městě v pondělí po sv. Bartoloměji léta páně 1602**

Novoměstská zahrada v Českém Krumlově 1764

Jan Viktorin Karel z Valdštejna

Ráj český nebo rozkoše a kratochvíle zahradnické i též užitkové odtud pocházející

Pušpan a ptačí zob nejlepší jsou ke všelikým kumštům a zázrakům zahradnickým, a to samým toliko přestřihováním, aneb obřízkou. Ve Španělich, ve Frankreihu, v Nýderlandu, ve Vlaších a mnohých jiných místech, tím samým prostředkem celé historie a tabule poetický, osoby lidské, hovadské, ptačí i mnohý jiné vymyšlené příšery, ku podivu se nacházejí.

*... v tom místě hned podle šňůry cirklem neb pravítkem vyměřovati a vedle těch linií špicem nějakým v zemi čáry prohloubit a hned **pušpan, yzop, routa, levanduli, šalvěj, mateřídoušku neb cokoliv jiného k obstrihování způsobeného** v ta místa čarou sázeti a takové dělání kus i dobrý i taky trvalý bude.*

*...**Trvalejší jest, že konce záhonkův v kusu vysázených jsa pušpanem nebo čímkoliv jiným obmezený,**. Sic pro okolní koření v zemi dobře urostlý i takové obmezování ku pohledění rozkošné jest, když zeleností svou patrně celou figuru v kusy zřetelně ukazuje.*

Pravda jest, že pušpanový kořen hrubě k sobě vláhu táhne a v záhonkách blízkýmu kvítku živnosti jeho ujímá, proti tomu nejlépe jest cibulky, nebo cokoliv v kusích něco dáleji od pušpanu sázeti.

*Některí na místo pušpanu obmezujícího **prkýnka** anebo jako Vlaši čistý **kameny** drobnější v pěkným pořadí kladou, jiní **gypsem** jakoby mramoru nápodobným, jiní zase **cihlami** přemile ohrazují.*

(cca polovina 17. století)

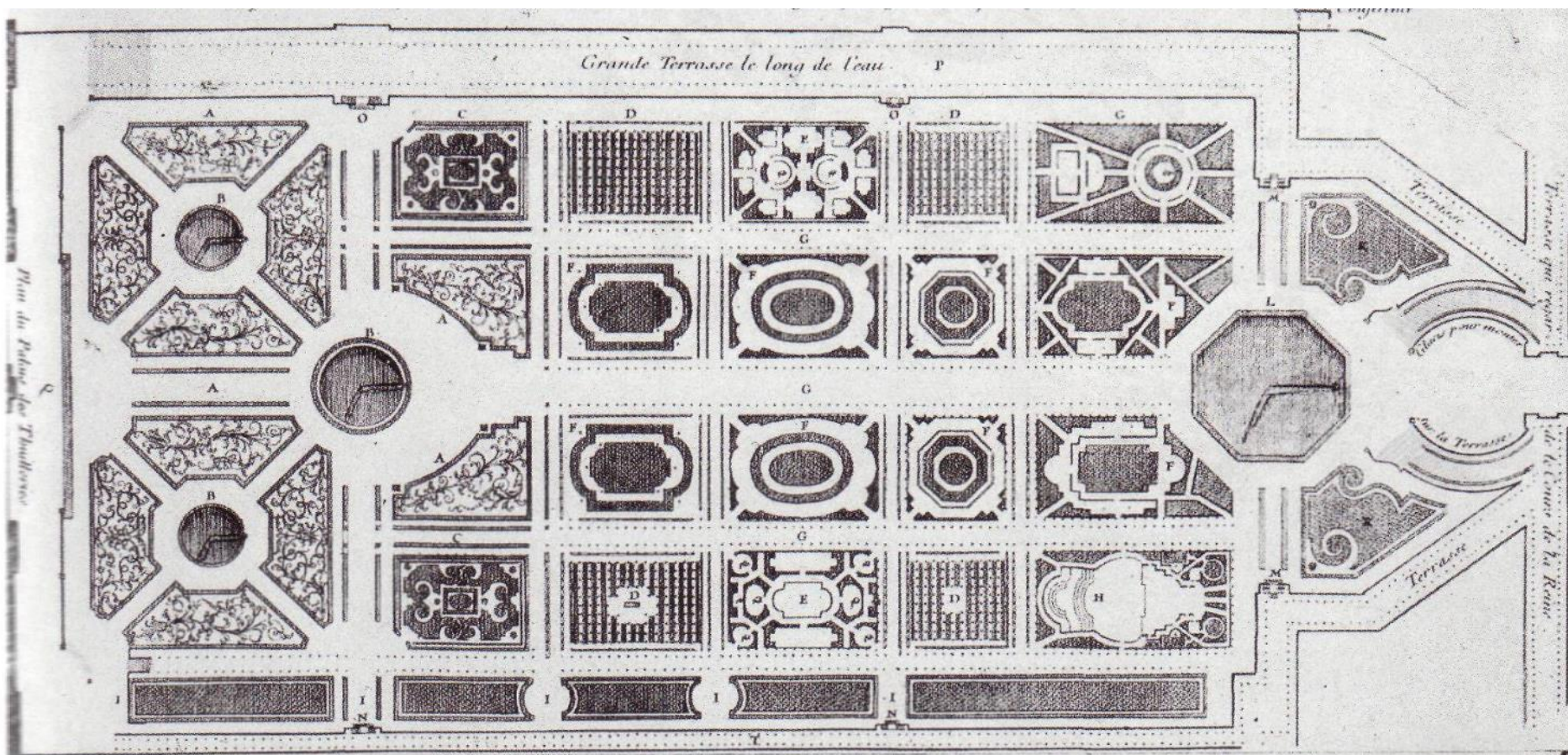

Baroko

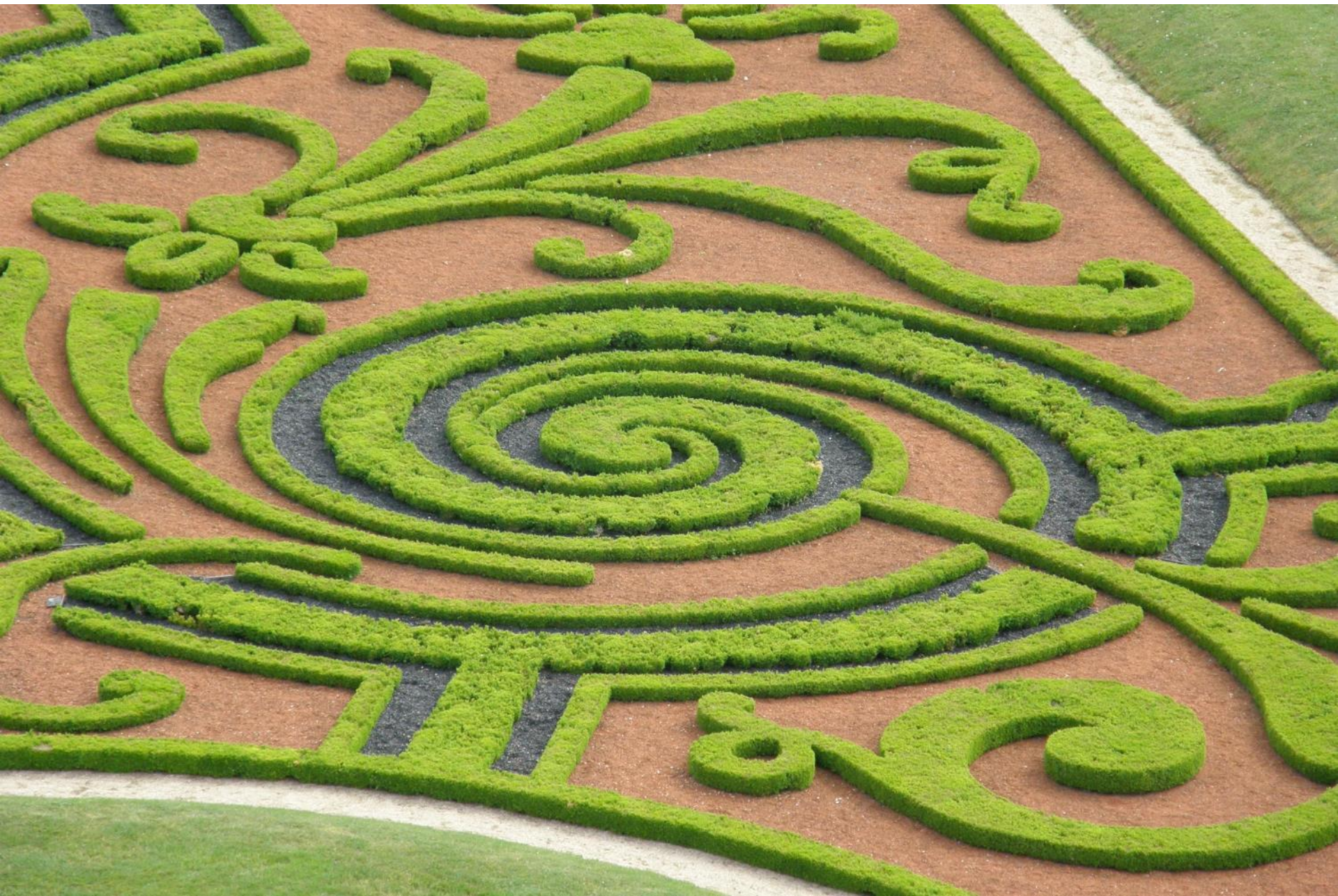
Nejpoužívanější rostlina pro vytváření nízkých subtilních tvarovaných plůtků:

Parter de compartiment nebo také Parterre de broderie

Partere des pièces coupées pour des fleur

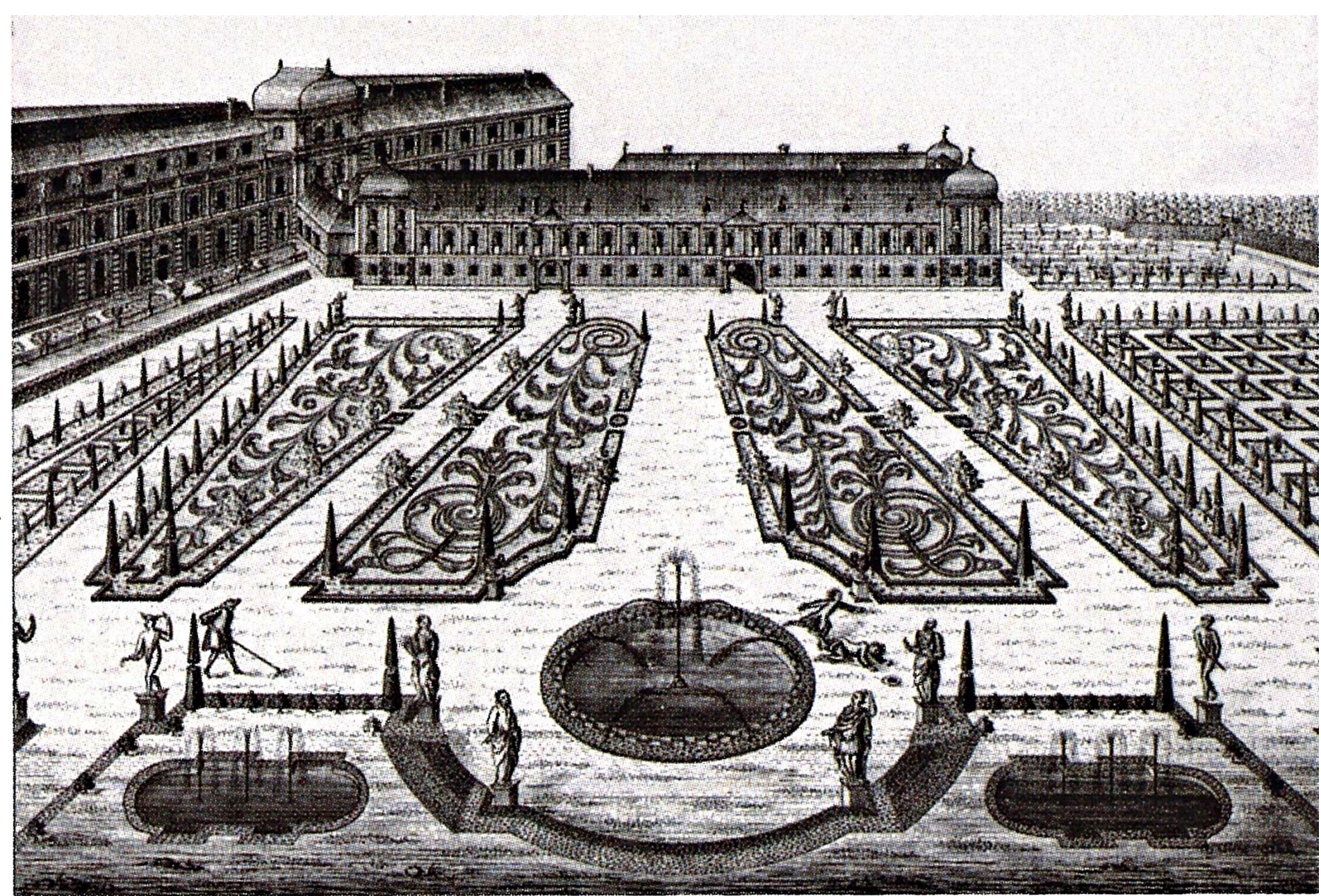

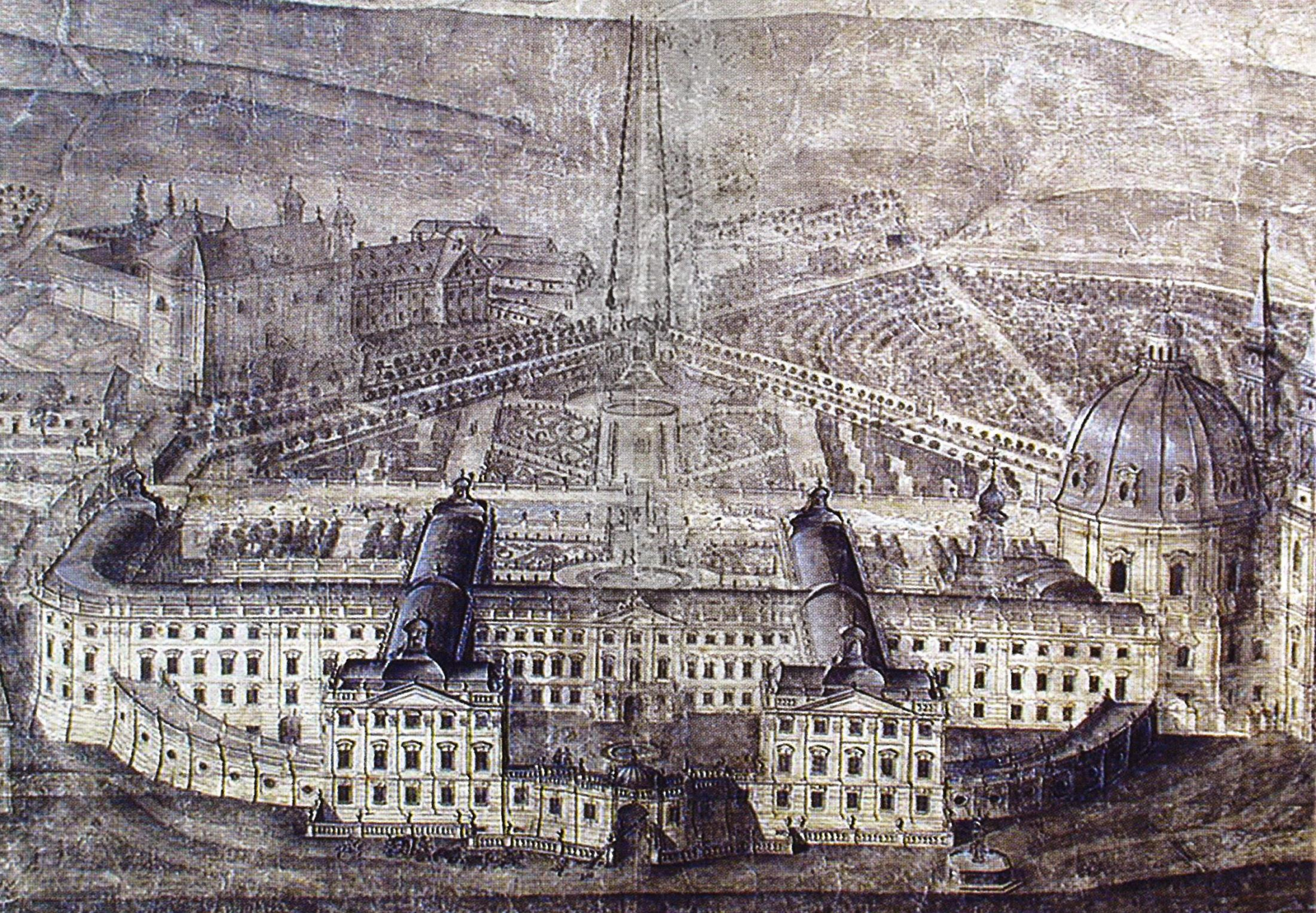
Das Fürstl. Lichtensteins. Schloß samt eüen theil des Gartens zu Eisgrüb in
Mähren 8 Meilen von Wien gelegen.
a Der große Saal b Stallung vor die Ställen für Winterzeit c Pomeranzen, und andere ausländige
Gewächse d Häuser d. das Stallhaus.

Maison de plaisance avec une partie du Jardin, à Eisgrub en Mora-
vie, à 20 heures de Vienne, appartenante à S. A. S. le Prince de Lichtenstein.
a l'Écurie grande b Écuries pour les Cavaliers pendant l'hiver c les Orangeries ou serrouent aussi des
plantes rares et étrangères d le jeu de paume.
Designé et gravé par Balthazar

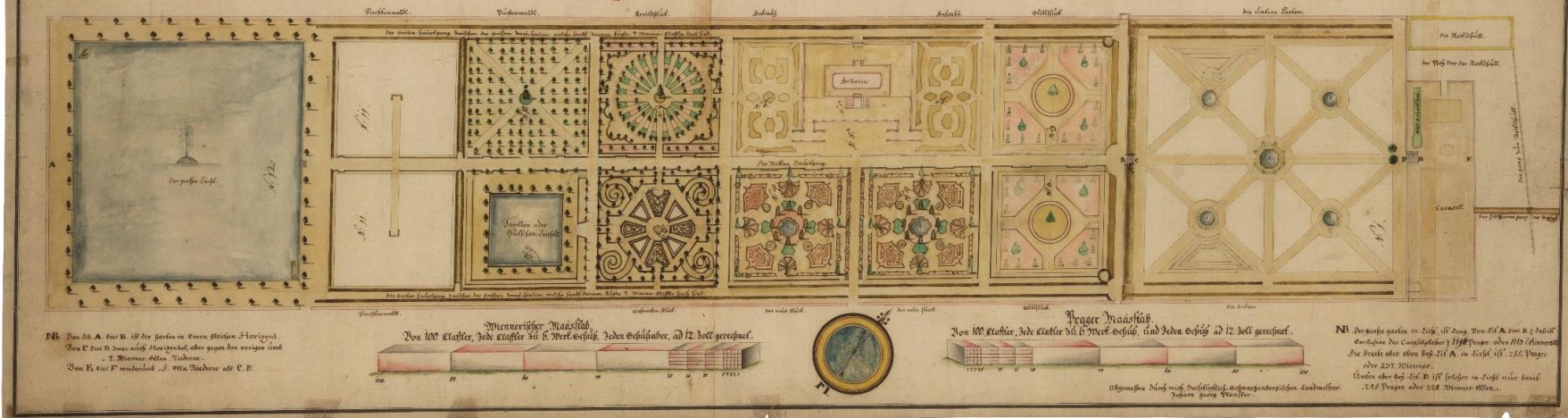
Zahrada v Lednici, 1722

Ostrov 1715

Jaroměřice nad Rokytnou, 1732

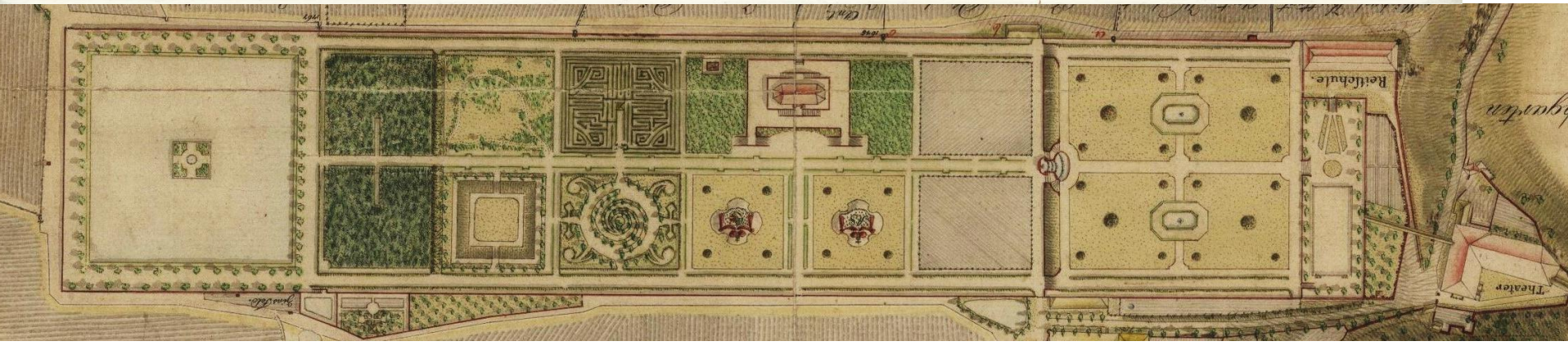
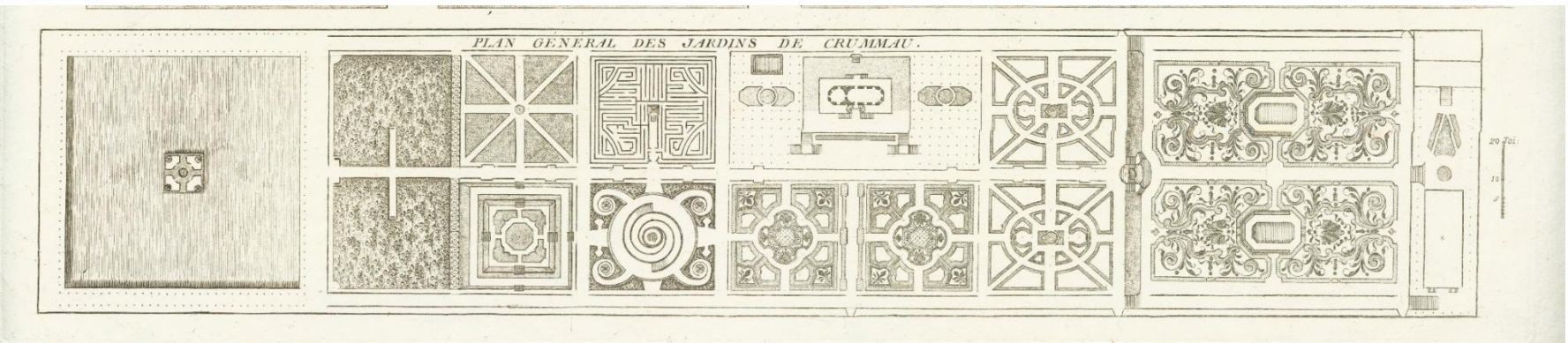

NB Von St. A bis B ist der Garten in einem strengen Horizont.
 Von C bis D muss nicht horizontal aber gegen den vorigen sind
 T. Thronen Allen Thronen.
 Von E bis F wunderbar ist, oder Thronen als C. F.

Wienerischer Maßstab.
 Von 100 Klafter, Jed Klafter ist 6 Weer eschig, Jedes eschig aber 12 Weer gerechnet.

Prager Maßstab.
 Von 100 Klafter, Jed Klafter ist 6 Weer eschig, und Jedes eschig ad 12 Weer gerechnet.

NB Der große Garten in St. B ist aus dem St. A von B (1000) abwärts der Länge des Castellums (1000) Prager oder 110 Schritte. Die Breite aber oben bei St. A in St. B ist 266 Prager oder 227 Wienerer. Unten aber bei St. D ist letzter in St. B nicht genau 243 Prager, oder 208 Wienerer.

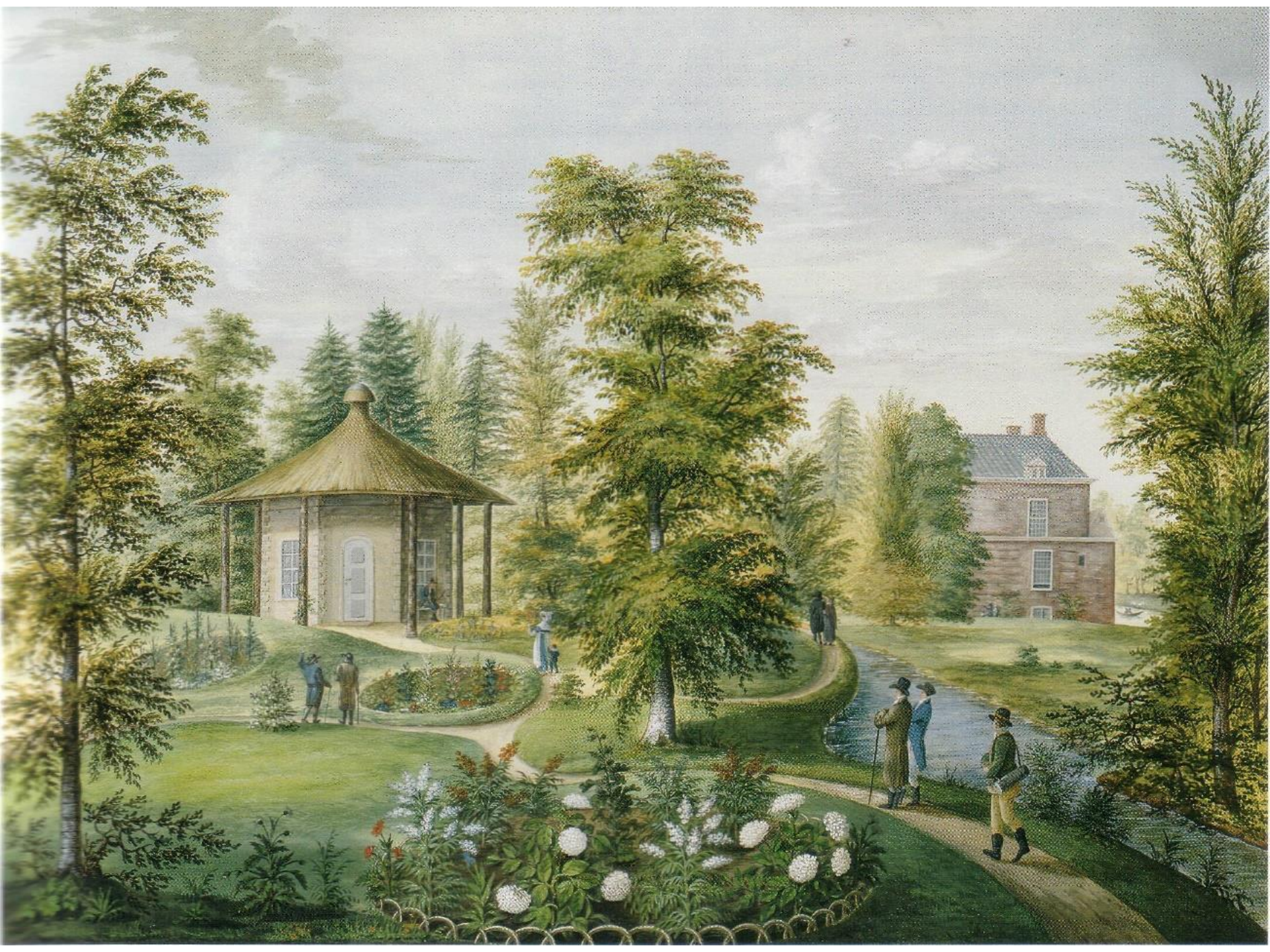

Český Krumlov 1750, 1776, 1816

Das Schloss nach der Natur gezeichnet und gestochen von G. Knorr zu Wörlitz.
 Ihrer Hochfürstlichen Durchlaucht dem Herrn LEOPOLD FRIEDRICH FRANZ regierenden Fürsten zuo behalt Dessau 20. 20. 20
vertheilt geworlen

Herzogliche zu Dessau 1777

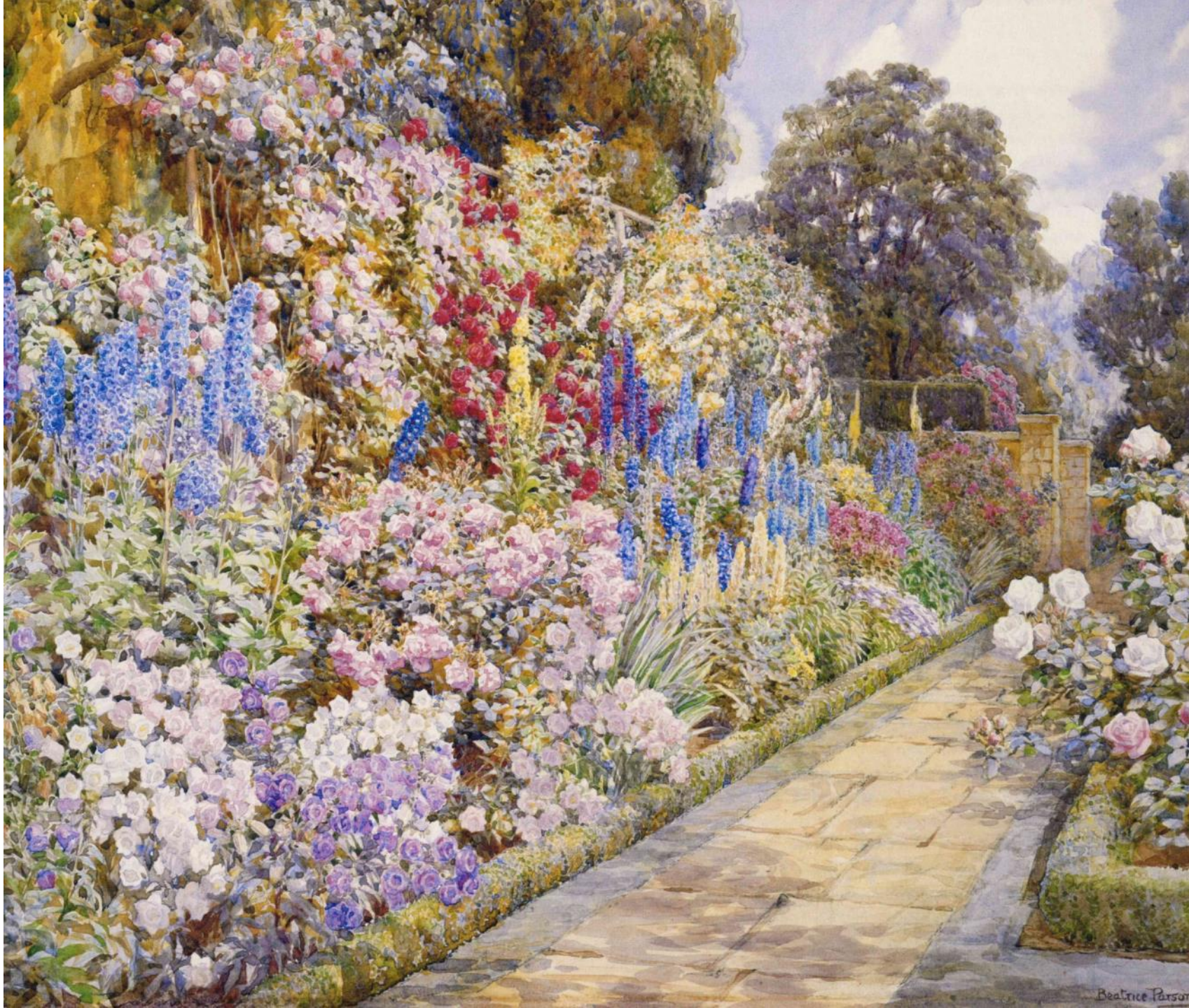

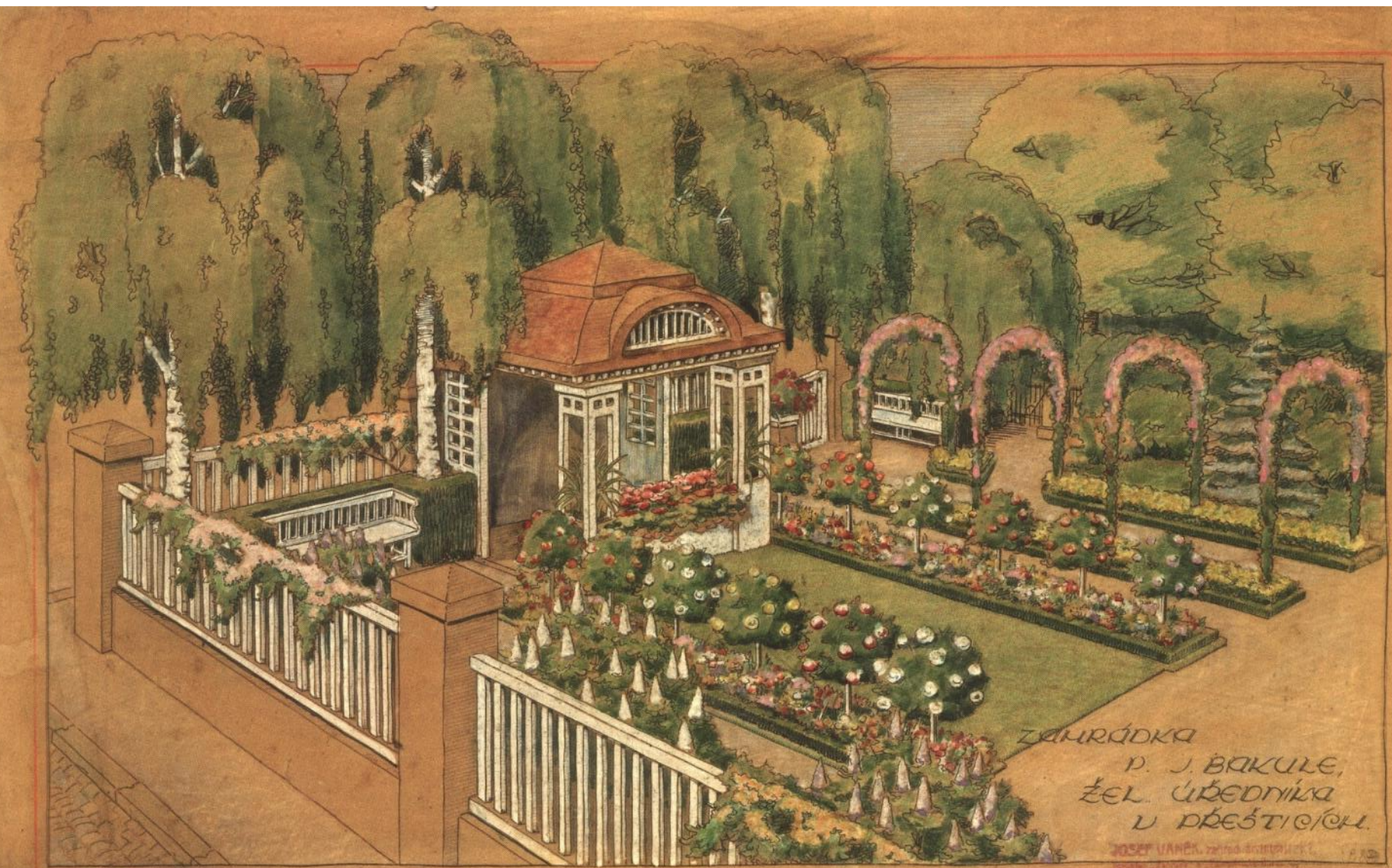

*Bischofteinitz. Partie aus dem fürstl.
Trauttmansdorff'schen Schloßparke.*

ZAMRÁDKA
P. J. BAKULE,
ŽEL ÚPĚDNÍKA
V PŘEŠTICÍCH.

JOSEF VANĚK, zahradní architekt
JOS. VANĚK, zahradní architekt
JOS. VANĚK, zahradní architekt

„Krušpánek, rozmarýn a později myrta jsou výraznými znakovými symboly obřadní lidové kultury vážící se k přelomovým obřadům a výročním slavnostem.“

Byl symbolem svobody, nevinnosti, nesmrtelnosti a projev náklonosti.

(L. Tarcalová 2003)

Temu dáme krušpánkové,
od Františky Dřimalové.
Ten bude mět nejvonnější,
že je jejím nejmilejší.

Zelenaj se zelenaj
zelený krušpánku,
budeš sa zelenat
enom do fašánku.

Jaroměřice nad Rokytnou

V druhé polovině 20. století byl Buxus používán ke stylizaci formálně řešených parterů v obnovovaných historických zahradách.

Bučovice

Vrtoňovská zahrada v Praze

UN RENOUVEAU NÉCESSAIRE POUR LES PARTERRES DES BOULINGRINS

Les broderies de buis plantées en 1920 par Achille Duchêne ont été arrachées en février 2019. Leur grand âge ne leur a pas permis de résister aux attaques récentes de la pyrale et de deux champignons parasites, malgré les nombreux traitements préventifs et curatifs.

En attendant un projet de remplacement pérenne, la famille de Vogüé a décidé de confier provisoirement les deux parterres à un artiste contemporain et a lancé une consultation. Le jury a sélectionné «*Les Rubans Ephémères*», l'œuvre de Patrick Hourcade, qui a su le mieux répondre au critère d'harmonie avec le reste du jardin et avec l'histoire du lieu. Son œuvre s'inspire de la volute centrale des broderies d'Achille Duchêne, elles-mêmes inspirées des broderies de Le Nôtre.

- ▶▶ Les Rubans Ephémères sont constitués de 390 plaques d'aluminium inclinées, sur 5000 m² de gazon.
- ▶▶ L'aluminium donne force et dynamisme aux arabesques, tout en permettant des jeux de reflets et de miroirs à la manière des bassins du jardin.
- ▶▶ L'œuvre est installée pour une durée de 2 à 5 ans, puis sera remplacée par une œuvre définitive actuellement à l'étude par la famille de Vogüé, assistée d'un comité scientifique.

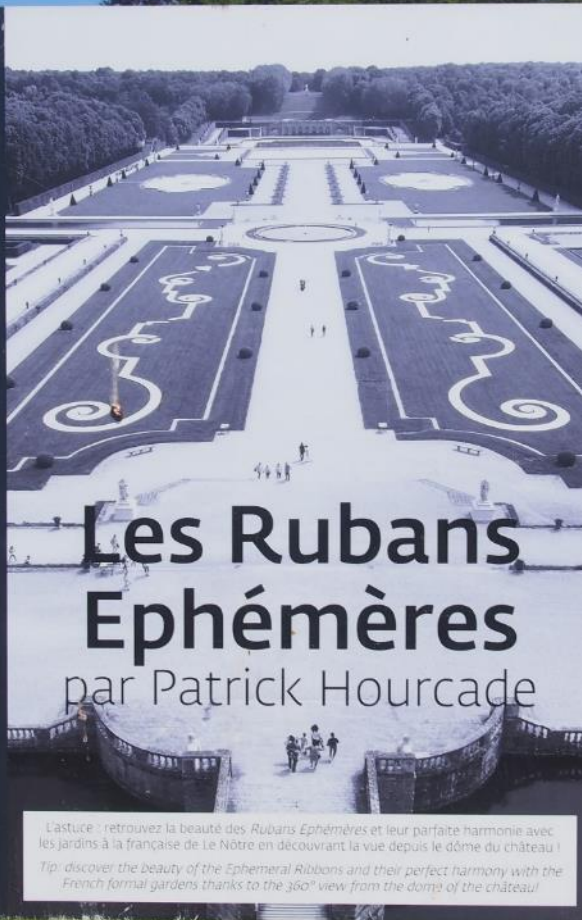

The boxwood parterres of the bowling greens, aging and diseased, were uprooted in March 2019 to make way for an ephemeral work of art, created especially for the estate.

The work, entitled "Ephemeral Ribbons" is inspired by drawings of arabesques by Achille Duchêne (early 20th century), themselves inspired by the embroidery patterns designed by Le Nôtre in the 17th century.

▶▶ *Ephemeral Ribbons consist of 390 angled aluminum plaques, all unique. The work is intended to be evulsive and lively; as a kind of natural video, it will never be the identical two days in a row.*

▶▶ *The work will be on exhibition for 2 to 5 years, while possibilities for a permanent solution for the replacement of the embroidery-patterned boxwoods in the jardins à la française are undertaken.*

Les Rubans Ephémères

par Patrick Hourcade

L'astuce : retrouvez la beauté des Rubans Ephémères et leur parfaite harmonie avec les jardins à la française de Le Nôtre en découvrant la vue depuis le dôme du château !

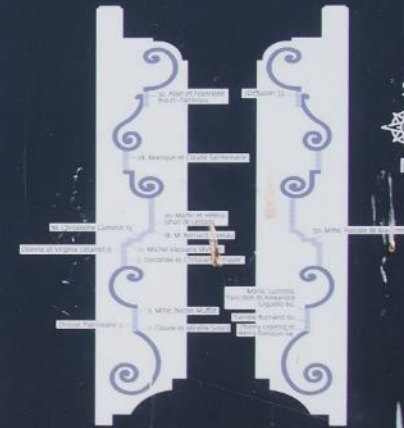
Tip: discover the beauty of the Ephemeral Ribbons and their perfect harmony with the French formal gardens thanks to the 360° view from the dome of the château!

REMERCIEMENTS

Nous remercions tous les généreux donateurs qui ont contribué à la préservation du jardin historique, aux recherches et fouilles archéologiques, ainsi qu'à la création et mise en place de l'œuvre d'art.

DONATEUR LE NÔTRE PABLO ET ALMUDENA LEGORRETA

DONATEURS DUCHÊNE

DONATEURS

M. et Mme. Michel Baudron	M. Michel Moine	Mme. Claire Lemy
Mme. Sylvie Chachura	Pierre Emmanuel et Laure Morin	M. Roger-Alain Loeiz
M. Olivier de Luppé	M. Philippe Naudou	M. et Mme. Romain Nalembois
Jean- Luc et Jacqueline Martin	Mme. Alicia Pic	M. et Mme. Nicolas Verrier
Mme. Sonia Rameau	M. Olivier Richebraque	M. Jules Auvray
M. Patrick Warotte	Mme. Marie-Charlotte Saint-Jean	Mme. Françoise de la Moueyre
M. Dennis C. Armino	Mme. Mme. Claude Salmon	M. et Mme. Yann Driolou
M. Paul-Armand Coudray	Mme. Annie Vermeke	Mme. Florence Egret
M. et Mme Pierre Cuyppers	M. et Mme Jacques Zwingelstein	M. et Mme. Jean-Pierre Guisnet
Mme. Laurence Detryoyt	M. Jean-Pierre Fiantoux	M. Jean Laporé
Mme. Audrey Deval	Mme. Nicole Lasporeau	M. et Mme. Christian Lemaire
M. Daniel Dutilloy	M. Raymond Aubague	Mme. Mireille Marty
Mme. Caroline Fogarty	M. et Mme. Bertrand Chapu	Mme. Marcelle Mavré
Mme. Florence Grottaud	Mme. Sylvie David-Pres	Mme. Christiane Muller
M. Romain Goumy-Arcozet	M. et Mme. Jean-Louis Dazzone	M. et Mme. Michel Jare
Mme. Irmgard Heller	Mme. Anne de Lacretelle	Mme. Laura Zokou-Marke
Mme. Cécile Humbert	M. et Mme. Châlain de Vogüé	M. Claude Cosson
M. Jérôme Liscavai	M. et Mme. François Guern	Mme. Lucretia Bruno
M. Michel Missoffe	Mme. Nicole Julien	Mme. Claudine Lacombe

Taxus starý 35 let, Český Krumlov

Děkujeme Vám za pozornost

■ Ing. Lenka Křesadlová, Ph.D.
Ing. Michaela Letá
NPÚ ÚOP v Kroměříži

